

ký časopis, 1965, č. 2, str. 152, an.) se zabývá Markiewicz více vztahy mezi marxistickou a nemarxistickou sociologií, zdůrazňuje nutnost věcné kritiky idealismu v sociologii. Sám kritizuje současně jak negativní vliv dogmatismu na rozvoj sociologie před r. 1956, tak i pozdější projevy anketomanie. Není jasné, proč považuje „malou sociální skupinu“ za kategorii nemarxistických sociologických teorií. Autor informuje o konkrétních výzkumech společenských procesů v západních územích a dále o výzkumech v celé řadě speciálních sociologických disciplín: průmyslu a práce, dělnické třídy a inteligence, venkova, veřejného mínění, kultury, armády aj. Vyzvedá zejména sociologický význam industrializace, urbanizace, mezilidských vztahů v průmyslu i v jiných oblastech společenského života.

D. S

Jan Szczepański – Ján Pašiak: K problémom súčasnej poľskej sociológie

Slovenský výbor Čs. spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov a

Slovenská sociologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied, Bratislava 1965

Rozmnožená brožúra zahrnuje Szczepańskiego staf „Diskutabilní metodologické problémy súčasnej poľskej sociológie“, Pašiakov informatívni (až príliš faktografický) prehľad súčasnej poľskej sociologie a bibliografií poľskej sociologickej literatury, ktorá je v bratislavské Universitní knihovne. Szczepański konstatuje, že publikácie materiálového typu dnes již nedostačujú. Zdôrazňuje predovšetkým dôležitosť ontologických problémů v sociologii. Ty spočívajú napr. v základě různých teorií skupin, výzkumů postojů a dokonce i výpočtů korelaci, které mají smysl pouze v rámci zjištění, na základě jaké skutečnosti zjištěná souvislost existuje. Další komplex filosofické problematiky sociologie tvoří problémy epistemologické, týkající se napr. ideologického ovlivnění poznávacího procesu a možnosti standardizace výzkumných technik, která by vedla k eliminaci relativity sociologického poznávání. Szczepański poukazuje na správnost jasného uvědomění spjatosti pojmového aparátu s teoriemi, ze kterých byl převzat. Nakonec rozebírá problémy adekvátnosti metod, která závisí na volbě kritérií, jejich výběru, na volbě jednotky pozorování a na správném postavení problému. Základními znaky vědecké metody je preciznost pozorování a správnost úvah, které eliminují logické chyby a jimi vyvolané deformace popisu. Každá metoda je komplexem různých postupů. Velká skupina nových metodologických problémů se začíná rýsovat pod vlivem kybernetiky, teorie informací a teorie organizace. Týkají se zejména funkcionální metody, nového rámce pojetí fungování kulturních systémů, výzkumů fungování velkých účelových skupin a zorganizovaných systémů, atd.

D. S.

Ján Pašiak: Interview – technika sociologického výskumu

Slovenský výbor Čs. spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov a Slovenská sociologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied, Bratislava 1965

Autor definuje interview jako plánovaný cílevědomý rozhovor za vědeckým účelem, při němž je respondent záměrnými otázkami podněcován k tomu, aby podal slovní informace. Vytváří se při něm zvláštní druh společenského vztahu, jehož zákonitostí třeba respektovat při přípravě výzkumů. Vzniká problém maximální objektivizace této techniky. J. Pašiak uvádí hlavní pravidla správné formulace otázek, vyznačuje přednosti i nedostatky otevřené a uzavřené formy. Upozorňuje na nebezpečí vedlejších reakcí (halo efekt atd.), kterým je třeba předcházet vhodnou stavbou rozhovoru. Jsou vytyčeny rozdíly mezi tzv. měkkým, neutrálním, a tvrdým rozhovorem. Zvláštní pozornost je věnována skupinovému interviewu. Zdá se, že autor jeho význam poněkud přeceňuje. I při užití jeho nejnovějších technik, jež osvětluje (rozhovor shody, diskuse s rozpornými výroky), zůstává skupinový rozhovor metodou spíše doplňkovou.

D. S.

Gvišiani D. M.: Istoričeskij materializm i častnyje sociologičeskije issledovanija. In: „Voprosy filosofiji“, 1965, č. 5

Autor vychází z koncepce, považující historický materialismus za marxistickou sociologii. Histmat zkoumá zákonitosti vývoje společnosti vcelku. Gvišiani však od něho odlišuje dílčí sociologické výzkumy, které zkoumají zákonitosti těch či oněch stránek života společnosti. Odmítá pro ně termín „konkrétní sociologické výzkumy“. Na rozdíl od výzkumů, prováděných speciálními společenskými vědami, jde podle autora o komplexní sociologickou analýzu jednotlivých aspektů společenského života. (Pojmy „díleč“ a „komplexní“ si tu ovšem odporují.) V reálném životě existuje mnohotvárné proplétání ekonomických, politických, právních, uměleckých aj. vztahů a procesů. Tuto jednotu společenskohistorického procesu v měřítku celé společnosti jako sociálního organismu studuje histmat. V omezeném měřítku, tj. ve svém projevu v jednotlivých podstatných procesech, se stává předmětem dílčího sociologického výzkumu. Ten by měl konkrétněji vyjasnit rozpory mezi výrobními silami a výrobními vztahy, zahrnujícími též vztahy různých společenských skupin, vztah osobních a společenských zájmů aj. Gvišiani dále zdůrazňuje nutnost integrace různých věd při studiu napr. městské výstavby či problémů kriminologie. Za důležitou metodu výzkumů objektivních základů sociálních jevů považuje sociologický experiment, jež vidí v systematickém studiu reálných důsledků uskutečnění určitých návrhů a projektů, v ověřování, nakolik se skutečně realizují, jaké jsou jejich vlivy a efek-